

liter, sed per suos vicarios et ministros. Vide *verb. Cardinales, art. 5, n. 49 ad 21.*

Cardinales non sunt cogendi intrare conclave, nisi in casu, quo nullus velit intrare, vel in casu quo, non electo pontifice, omnes simul, vel successive exire contingeret, *num. 22.*

Sede vacante cardinalium collegium non succedit pontifici in his, quæ ratione excellentiæ, dignitatis, præminentia, ac prærogativæ tantum sunt reservata, et præbentur quæ inde consecrari non possint, *num. 25 ad 32.*

Cardinales, sede vacante, nec in arduis possunt se immiscere, nisi pro terra ecclesiæ defendenda, et grandi evidenti periculo imminenti, nec potestatem aut jurisdictionem habent gratiam aliquam, aut justitiam faciendi, aut factam per pontificem mortuum executioni demandandi, *num. 33 et 34.*

Potest autem collegium cardinalium, sede vacante, mittere unum cardinalem pro terra ecclesiæ defendenda, vel evidenti ingenti periculo necnon mittere tanquam nuntium cardinalem ad papam electum in absentia, et ad illum reducendum ad Urbem; illique expensas necessarias constituere de redditibus Romanæ Ecclesiæ, et legatum a papa defuncto missum, urgente tamen necessitate, revocare, *n. 35 ad 39.*

Duobus de papatu contententibus, et generale concilium convocare renuentibus, potest fieri convocatio a collegio cardinalium, ac potest et debet intrusum in papatu anathematizare, et extrudere, *n. 40 et 41.*

Cardinalium legatorum apostolicorum officium non expirat per obitum papæ, seu sede vacante, ut etiam congregationum cardinalium facultates, quæ nec consueverunt renovari per novum, *num. 42, 43 et 44.*

Præfata tamen sede vacante cardinalibus in conclavi manentibus, debent conquiescere quoad negotia et causas, quæ expediuntur per subscriptionem cardinalis præfecti, seu habentis sigillum, non sic quoad ea, quæ in communi forma a solo secretario expediri solent; indeque quid præstari queat ponitur, *num. 45, 46 et 47.*

Recensentur constitutiones apostolicæ, quas cardinales initio conclavis jurati servare promittunt, *n. 48 et 49.*

CARDINALES QUOAD EORUM SEPULTURAM, ET QUARTAM PAROCHIALEM.

Cardinales Romæ decedentes, vel extra electa sepultura, ubi sepeliri debeant. Vide *verb. Cardinales, art. 6, num. 1 et seqq.*

Ampliatur auctor, *num. 1 et 11.*
Cardinalis regularis potest sibi eligere sepulturam ubilibet sine licentia superioris regularis, alias decedens, non electa sepultura, sepelitur in propria ecclesia sui tituli, *n. 6 et 7.*

Nullis autem cardinalibus permittitur sepeliri in basilica Vaticana, et quarta parochialis debetur proprio paroco ex funere cardinalium, qui sepeliuntur extra parochiam, *num. 8 et 9.*

CARDINALES QUOAD QUASDAM ADDITIONES AUCTORIS.

Cardinales ad Urbem accedentes summo pontifici se sistere debent, nec ab Urbe discedere possunt sine licentia ejusdem. Vide *verb. Cardinales, art. 1, num. 46.*

Cardinales in Urbe non residentes qualibet ex causa excluduntur a participatione Rotuli, *n. 47.*

Accedentibus autem ad Urbem ex causa legitima tribuitur portio pro tempore moræ, *n. 48.*

Forma et solemnitas in exsequiis sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium servanda. *art. 6 num. 10.*

Cardinales in causis commissariis judicantes uti debent notario archivii, *art. 1, n. 49.*

Cardinalibus tribui potest ecclesia episcopalis in partibus infidelium, *ib. num. 50.*

Cardinalis episcopus residentia legem tenetur, *art. 3, num. 28.*

Cardinales episcopi per ecclesiasticam dignitatem, quibus honoribus prosequendi sint a gubernatoribus, vicelegatis, et præsentibus, *art. 2, num. 22.*

Cardinales tam in Urbe, quam in aliis civitatibus degentes, quando visitari debeant a prælatis, *art. 2, num. 23.*

CARO, CARNES (II, 451).

Carnium esus prohibitus est diebus jejunii. Vide *verb. Jejunium, art. 1, n. 8.*

Item prohibitus est diebus Veneris et Sabbati. Vide *verb. Abstinencia, n. 1.*

Dispensati circa esum carnium, an, et quando censeantur etiam dispensati a jejunio. Vide *verb. Jejunium, art. 1, n. 50 ad 54.*

Si Nativitas Domini nostri Jesu Christi accidat in die Veneris, dispensantur omnes ab abstinencia carnis, exceptis illis, qui tenentur voto, vel regulari observantia. Vide *verb. Abstinencia, num. 8.*

Hinc Fratres Minores tenentur ad jejunium tali die. Vide *verb. Jejunium, art. 2, n. 27 et seqq.*

Advenæ, et peregrini an, et quando in locis suæ peregrinationis teneantur abstinere a carnibus. Vide *verb. Lex, art. 3, a n. 31 ad 35.*

Carnibus vesci in monasteriis Carthusiensibus est omnibus sub pena excommunicationis lætæ sententiæ interdictum. Vide *verb. Caro, num. 1.*

Carnium esus si cui conceditur tempore jejunii, is servare debet leges præscriptas de unica comestione, de non permiscendis epulis, de hora refectionis, et aliis declarationis Benedicti XIV, *num. 2.*

Carnes comedi nequeunt in vespertina refecturacula tempore jejunii, *num. 3.*

Carnium esus die Sabbati prohibetur Latinis in Græcorum famulatu degentibus, *num. 4.*

Carnium esus in die Sabbati per annum permittitur in regnis Castellæ, Legionis, et Indiarum, *n. 5.*

Carnis privium, ita dictum tempus ante Quadragesimam, quia ecclesiastici et religiosi a carnibus abstinere incipiunt, *n. 6.*

Abusum comedendi carnes Dominica prima Quadragesimæ, spectacula, ludosque publicos diebus festis fieri solitos ab ecclesia Mediolanensi extirpavit sanctus Carolus Borromæus. Et ad rem alia. Vide *n. 7.*

CASTITAS.

Vide *verb. Votum, art. 2, a n. 157 usque in finem.*

CASUS FORTUITUS.

Casus fortuitus quid sit? Vide *verb. Commodatum, n. 16.*

CASUS RESERVATI.

Vide *verb. Reservatio casuum.*

CATECHUMENI.

Catechumeni non ante, sed post baptismum veste candida sunt induendi. Vide *verb. Vestis, n. 18.*

Catechumeni an sint sepeliendi in ecclesiastica sepultura. Vide *verb. Sepultura, n. 172.*

Catechumeni unde dicti; tres eorum gradus, scilicet *Audientes, Genescentes et Competentes.* Vide *verb. Catechumeni, II, 451, num. 1 ad 5.*

Vario apud varias Ecclesias temporis spatio catechumenatus definitus fuit, *num. 6.*

Post longam probationem ad baptismum recipiantur, sed de tempore probationis nihil erat statutum, *num. 8 et 9.*

Missa Catechumenorum quid, *num. 7.*

CATENA.

Catenæ infamis pœna quid sit. Vide *verb. Pœna, art. 2, n. 5.*

CATHEDRATICUM (II, 457).

Cathedricum quando introductum, et quid sit, cur sic dicatur, et etiam synodaticum. Vide *verb. Cathedricum, n. 1, 2 et 3.*

Cathedrici origo, obligatio, quantitas, et tempus præstationi illius statutum. Vide *ibid. n. 29 et seq. ad 41.*

Nomine Solidi quid intelligatur, qualiter pro cathedrico solvendum, quidque ad id attendendum, *n. 4 ad 9.*

Cathedricum est in iuribus episcopalibus, et adeo privilegiatum, ut in totum præscribi non possit, nec est a Tridentino sublatum: solvi tamen non debet in visitatione, sed extra, et in synodi celebratione, *num. 10 ad 15.*

Ad cathedricum solvendum tenentur de jure omnes ecclesiæ sæculares, quod exponitur, *num. 16 ad 19.*

Regulares vero non tenentur solvere cathedricum pro monasteriis et eorum ecclesiis regularibus, ubi ipsi resident, et divina peragunt, et quæ monasteriis contigua, seu immediate penes ipsas existunt: pro ecclesiis tamen sæcularibus, etc., quibus præsent, tenentur, etiamsi monasteriis aut eorum ecclesiis pleno jure sint incorporatæ, *num. 20 ad 22.*

Ad cathedrici, et synodatici tamen solutionem non tenentur, neque compelli possunt Fratres Sancti Joannis Hierosolymitani, sive eorum vicarii in parochialibus religioni prædictæ unitis, *num. 23.*

Ad complementum adducitur hic id, quod de cathedrico fuit novissime in concilio Romano celebrato anno 1725, a Benedicto XIII sancitum, *num. 24.*

Quædam colliguntur ab auctore Sacræ Congregationis resolutiones ad cathedricum pertinentes, *n. 25 et seqq.*

CATOPTRICA.

Catoptrica quid. Vide *verb. Mundus, n. 208.*

CAUPO, CAUPONA.

Vide *verb. Taberna, Tabernarii per tot. et verb. Clericus, art. 5, a n. 10 ad 14.*

CAUSA EFFICIENS.

Causa efficiens, seu ministri matrimonii sunt ipsi contrahentes. Vide *verb. Matrimonium, art. 1, a n. 27 ad 32.*

CAUSÆ (II, 461).

Causæ omnes in prima instantia ab ordinariis sunt cognoscendæ, et quæ excipiantur. Vide *verb. Causæ, n. 1 et seqq.*

Quamplurima referuntur, quæ ad pertinentiam causarum pertinent stabilita in variis suis constitutionibus a Benedicto XIV, *num. 4 et seqq. ad n. 56.*

Varia corriguntur ab auctore probata, *ibid. in not.*

Causa quid sit; et in quo differat a lite et a questione, *num. 57.*

Causæ dividuntur in civiles, criminales et spirituales, *num. 58.*

Spiritualium cognitio ad quem spectet, *num. 59.*

Causæ majores reservantur Sedi apostolicæ, et præcipuæ enumerantur, *num. 40, 41.*

Gallorum contentiones circa hanc reservationem, *num. 42.*

Causæ cardinalium a Pontifice cognosci debent, *num. 43.*

Causas criminales, nisi specialiter commissas, vicarius expedire nequit, *num. 44.*

Quibus in causis matrimonialibus capitulum, sede vacante, procedere possit, *num. 45.*

Episcopo inferior ex delegatione causarum matrimonialium cognitionem habere potest, *num. 46.*

Causæ ecclesiasticæ, si coram ordinariis infra biennium non terminentur, liberum est partibus iudices superiores adire, *num. 47.*

In causa denegatæ, vel protractæ justitiæ archiepiscopus supplet negligentiam episcopi, *num. 48.*

Omnes causæ delegari possunt, *num. 49.*

Causas matrimoniales, quæ spectant ad episcopum jure ordinario, ipse committere potest decidendas doctoribus qui non sunt ejus vicarii, *num. 50.*

CAVENA.

Cavena et feudum de Cavena quid sit. Vide *verb. Feudum, art. 1, n. 28 et 29.*

CENSURA (II, 467).

CENSURA QUOAD EA, QUÆ CONCERNUNT CENSURAS IN GENERE.

Censura unde dicta, et quid sit declaratur. Vide *verb. Censura, n. 1, 2 et 3.*

Censuræ ecclesiasticæ proprie dictæ sunt tantum tres, excommunicatio, suspensio, et interdictum, et proponitur quibus eas ferendi potestas competat, *n. 4 ad 8.*

Fallitur auctor dum hoc loco ait, posse superiores locales censuram ferre in subditos. Recensentur porro casus, in quibus superiores possint sine consensu capituli generalis vel provincialis censuras ferre, *in nota ad num. 8.*

Erudite declaratur auctor in divisione censurarum, *in eadem nota.*

Censura ferri non potest nisi in delinquentes Christianos, in rationis capaces, et in subjectos jurisdictioni ferentis ipsam, *n. 9, 10 et 11.*

Communitas, aut collegium potest quidem ligari suspensione, et interdicto, minime tamen excommunicatione, *n. 12.*

Ex speciali jure non ligantur episcopi sententia generali suspensionis, aut interdicti, nisi de ipsis specialis mentio fiat, et sic etiam cardinales, *n. 13 et 14.*

Denique imperatores, et reges ob suæ dignitatis excellentiam censura aliqua ab episcopis ligari non possunt, *n. 15.*

Ad validitatem censuræ requiritur culpa gravis, et in suo genere completa cum contumacia, seu inobedientia delinquentis, et hæc per singula reserantur, *n. 16 ad 20 et n. 45 et seqq.*

Ad incurrendam censuram in foro externo requiritur sententia declaratoria commissi, cui est censura jure ipso alligata, non tamen in foro interno, *n. 47 et 48.*

Ad validitatem censuræ ferendæ ab homine requiritur etiam trina monitio, nisi urgens necessitas aliud suadeat, et traditur praxis, at non sic ad validitatem censuræ lætæ sententiæ a jure statutæ, *n. 21 ad 25.*

Censura interdicti potest infligi etiam ob peccatum alterius, non sic censura excommunicationis majoris, et suspensionis proprie et strictæ acceptæ, *n. 26, 27 et 28.*

Ab incurrendis censuris tres præcipuæ causæ excusant, et assignantur, *n. 29 ad 31.*

Quando appellatio fit post latam excommunicationem, etc., non habet vim suspendendi, sed solum devolvendi, ut superior possit cognoscere de iustitia censuræ, *n. 32.*

Innocens censuratus, v. g. excommunicatus secundum allegata, et probata in foro externo pro tali habere se debet, quamvis coram Deo ab ea censura immunis sit, et in secreto contra eam agere possit. Vide *verb.* Censura, n. 33 et 34.

A censuris a jure, si non sint reservatae absolvere potest quilibet confessarius pro foro interno conscientiae, pro foro tamen externo superior censurati, et a censuris ab homine non nisi, qui eas tulit, vel ejus delegatus, vel plene superior censurantis, at archiepiscopus respectu suffraganeorum tantum in casu appellationis, n. 35 ad 37, et n. 34 et seqq.

Ad propositum refertur declaratio Clementis XI, in nota ad num. 35.

Nemo tamen absolvi debet a gravibus censuris, sive pro foro externo, sive pro foro interno, nisi prius serio promittat de parendo mandatis Ecclesiae, vel absolventis, et non committendo imposterum hujusmodi delicta, n. 38.

In articulo mortis potest quis confessarius, et in defectu confessarii quilibet sacerdos a quibusvis censuris absolvere, sub onere tamen, ut elapso periculo poenitens coram superiore compareat ad exsequendum quod ille praescripserit, n. 39.

Potest quis pluribus censuris ligari, et potest absolvi ab una, et non ab aliis ad differentiam peccatorum; et excommunicationis censura ligatus non potest a peccatis absolvi, nisi prius ab ipsa absolvatur, n. 40 et 41.

Forma absolutionis a censuris non habet praefixa, et determinata verba, sed potest dari verbis exprimentibus absolutionem talis specialis censurae, a qua fit absolutio. Sed de istis, et aliis, vide *verba* Excommunicatio, Suspendio et Interdictum.

Reo correcto, ejusque contumacia cessante, non cessant censurae, nisi per absolutionem tollantur, maxime loquendo de censuris absolute latis, num. 43.

Absolutio a censuris contractis ex causa violatae immunitatis a quibus dari possit, vel non. Vide *verb.* Immunitas, art. 3, a n. 142 ad 152.

Quando censurae sint latae, vel ferendae sententiae, et quando incurrantur, vel non, ante sententiam iudicis. Vide *verb.* Lex, art. 2, a num. 27 ad 44.

Privilegium, ne quis inconsulta sancta sede censuris irretiri possit, non afficit ordinariarum sententiarum, idque nec probat ab eorum jurisdictione exemptionem. Vide *verb.* Censura, n. 44.

Num episcopus extra dioecesim ferre censuras possit in subditos suos, n. 60.

Mulieri a competere possit potestas ferendi censuras, n. 61.

De forma ferendi censuras, n. 62.

Alia ad rem, puta ad captum pleniorum censuratae a jure, et latae ab homine, etc. Vide *verba* Excommunicatio, Interdictum et Suspendio. Et qui operatur aliquid cum conscientia erronea censurae gravius quidem eum peccare, sed censuram non incurrere. Vide *verb.* Excommunicatio, art. 11, n. 1. Ac denique ignorantiam censurae ab eadem excusare. Vide *verb.* Reservatio casuum, n. 39.

Ecclesia jus habet infligendi poenas et censuras; earum distinctio, n. 64, 65.

Quot condiciones requirantur, ut quis possit ferre censuras, n. 66.

Quando impuberes possint ligari censuris, et communitas excommunicari, n. 67, 68.

Praelati regulares ubicunque existunt, possunt censuras ferre in subditos; episcopus vero, extra territorium manens, non potest, exceptis quibusdam casibus hic enumeratis, n. 69 ad 71.

Solemnitates observandae in prolatione censurarum, n. 72.

Quotuplex sit absolutio a censuris n. 73.

Confessarius potest absolvere a censuris non reservatis etiam in foro externo, n. 3.

Absolutio ad cautelam et ad reincidentiam quaerit, n. 75, 76.

Censurarum in mortuos relaxatio, n. 77.

GENSUS (II, 485).

GENSUS QUOAD EA, QUAE CONCERNUNT EJUS ESSE, ET, CONDITIONES.

Hoc nomen census accipitur varie, et exhibentur ac declarantur acceptiones, nec non praebetur quis censurarius, et quis censuista. Vide *verb.* Census, art. 1, n. 1 ad 5.

Census dividitur in reservativum et consignativum, atque hic in realem, personalem, mistum, perpetuum, et temporalem, ac isti subdividuntur, scilicet perpetuus in redimibilem et irredimibilem, et temporalis in temporalem ad certum tempus, et in temporalem ad incertum tempus, quae omnia per definitionem explicantur, n. 6 ad 11.

Ut census sit licitus ac justus jure naturae, saltem quatuor condiciones requiruntur, et assignantur, ut autem sit licitus, et justus jure canonico, plures aliae condiciones requiruntur, n. 12 ad 18.

Quamvis allatam sancti Pii V constitutionem ob solam praesumptionem usurae esse latam, et consequenter in conscientia non obligare, ubi contractus censuistatus ab usura alias immunis est, teneant Navarus, et alii: nihilominus omnino tenendum est dictam constitutionem Pianam, ubi usu recepta est, et per legitimam contrariam consuetudinem non est abrogata, absolute obligare, secus autem e contra, n. 19, 20 et 21, et n. 30 et seqq.

Census personalis non transit in realem; quamvis detur hypotheca, qua pereunte census non perit, n. 30.

Censuum et cambiorum fructus a communitatibus ditionis ecclesiasticae conventi ad aequitatis rationem fuerunt redacti a Benedicto XIV, n. 28.

Census consignativus realis omnis ex parte tam censuarii, quam censuistae, seu censuistae, ubi non est in usu Pianae constitutio, est licitus de jure naturali; et sic etiam personalis, si super persona fructifera, secus autem de jure canonico, n. 22, 23 et 24.

Census perpetui creati ad formam bullae Pianae connumerantur inter bona immemorabilia, et spectantes ad ecclesias, et loca pia reduci non possunt ad minorem fructum sine beneplacito apostolico, n. 25 et 26.

Regulares nequeunt censuario nomine recipere pecuniam sine beneplacito apostolico, n. 27.

Videndus Aulsius in lib. singulari. De censibus quot attinet ad ea, quae pertinent ad censum reservativum et consignativum, n. 33.

CENSUS, QUOAD EJUS EXTINCTIONEM.

Census non solum a debitore, sed etiam a tertio extinguitur, et hoc dupliciter. Vide *verb.* Census, art. 2, n. 1 et 2.

Creditor censuistae quando dicatur dimissus per modum absolutae extinctionis, n. 3.

Pactum subingressus in simplici sessione qualitatem fructiferam census non inducit; idem dicendum de clausula: *translativamente non estinivamente*, n. 4, 5.

Extinguitur census, si creditor census irrevocabiliter censiti fundi dominium acquirat, adeo ut a qualibet cesset productione fructuum; nec loco damnorum, et interesse hujusmodi fructus percipi, et percepti retineri possunt, n. 6, 7 et 8.

CEREI.

Cereorum ardentium usus an, et quomodo prosit defunctis. Vide *verb.* Suffragia, n. 20.

CESSIONES (II, 495).

Cessio bonorum. Vide *verb.* Restitutio, art. 5, a n. 49 ad 59, et *verb.* Solutio, a n. 3 ad 6.

Bonorum cessio quid sit; ejusdem divisio; et quid cessio voluntaria et judiciaria. Vide *verb.* Cessiones, n. 20 ad 25.

Quomodo sit peragenda, n. 27.

Quinam beneficio cessionis judiciariae non gaudeant, n. 24.

Debitor cessione eximitur a poena detentionis, n. 25.

Si tamen bona satis non sint, tenetur, si alia acquirat, usque in integrum solvere, n. 26.

CESSIONES COMMODI.

Quinam possint juri suo cedere, n. 4.

Debitor non potest in praedictum creditorum jus quaesitum cedere, n. 5.

Cessio translativa quid, n. 6.

Non valent cessiones factae a majoribus in potentiores, n. 7.

Quatenus requirantur, ut cedens incidat in poenam, n. 8.

An ecclesia potentior nequeat cessionem habere, n. 9.

An possit fieri cessio in clericos ratione mutandi iudicii, n. 10.

Jura personalia cedi nequeunt; quae enumerantur, n. 11, 12.

Regula generalis de cessione, n. 13.

An jura passiva cedi possint, et eorum cessio sit stricti juris, n. 14, 15.

Cessio facta sine causa et titulo est nulla, num. 17.

Cedens tenetur tradere cessionario instrumentum nominis cessi, n. 16.

Periculum nominis cessi, quando illud fuit venditum, vel insolutum datum, tunc cedens ad aliud non tenetur, quam quod nomen cessum sit verum; non quod sit exigibile, n. 17.

Cessiones commodi exigendi fructus beneficiorum, prohibentur sub poena excommunicationis, et annullantur a Benedicto XIV, n. 1.

Cessiones commodi exigendi pensiones factae intra sex menses a die captae possessionis beneficii annullantur, n. 2.

CHARACTER SACRAMENTALIS.

Vide *verb.* Sacramentum, a n. 55 ad 41.

CHARITAS.

Vide *verb.* Virtus, a n. 54 ad 87.

CHARITATIVUM SUBSIDIUM.

Vide *verb.* Subsidium charitativum.

CHIROMANTIA.

Chiromantia quid sit. Vide *verb.* Superstitio, num. 20.

CHOREAE (II, 499).

Vide *verb.* Clericus, art. 4, n. 15, et *verb.* Luxuria, n. 88.

Choreae publicae festis diebus prohibentur. Vide *verb.* Choreae, n. 1.

Choreae extrema die bacchanalium usque ad mediam noctem produci vetatur in tota ecclesiastica ditione, n. 2.

Choreae quamvis ex sua natura sint licitae, vix tamen in actu, quomodo nunc fiunt, permitti possunt, num. 3.

Choreas a clericis non sine gravi peccato agi posse plerique theologi affirmant, num. 4.

CHOREPISCOPI (II, 499).

Institutionis chorepiscoporum antiquitas; hujus nominis etymologia, et eorum munus. Vide *verb.* Chorepiscopi, num. 7 ad 9.

Variae de eorum ordinatione opiniones num. 1 ad 5.

Discrimen chorepiscopus inter et presbyteros ad jurisdictionem, non ad ordinem referendum, num. 10.

Confirmatur sententia chorepiscopus alios fuisse episcopos, alios presbyteros, num. 11.

Quoad alia, vide *verb.* Episcopus, art. 1, a num. 36 ad 41.

CHRISMA (II, 501).

Chrisma benedici nequit, nisi ab episcopo. Vide *verb.* Chrisma, n. 1.

Chrisma pro ecclesiis Graecis recipi debet ab episcopo catholico, et quidem ab ordinario, n. 2.

Quamvis chrismae consecratio sit unum ex praecipuis muneribus ordinis episcopalis, acceperunt tamen aliqui simplices sacerdotes a summo pontifice facultatem illud consecrandi, n. 3.

Verum non ita frequenter fuit data facultas hujusmodi simplicibus sacerdotibus, num. 4.

Vetum est parochis aliud chrisma, quam ab episcopo suo consecratum adhibere, num. 5.

Cum novum chrisma benedicatur, vetus comburendum est, num. 6.

Licetum est oleo consecrato admiscere aliquid olei non consecrati, sed in minori quantitate, n. 7.

Cum fontes die Sabbati Sancti benedicuntur, praestat novo chrismate uti, n. 8.

Quibusnam liceat sacra olea deferre, num. 9.

Quoad alia, vide *verb.* Confirmatio, et *verb.* Extrema unctio.

CHRISTIANA CHARITAS.

Christiana charitas quando sufficiat pro abscedendo a residentia. Vide *verb.* Canonicus, art. 5, n. 34; *verb.* Episcopus, art. 3, n. 4, et *verb.* Parochus, art. 2, num. 59.

CHRISTUS (II, 503).

Miracula quaedam a Christo patrata. Vide *verb.* Christus, num. 1.

Clavi quibus cruci affixus est, num. 2.

Verba ejus ad latrones in cruce prolata, num. 3.

Christi divinitas, num. 4.

CHRONOLOGIA.

Chronologia quid. Vide *verb.* Mundus, n. 211.

CIBORIUM SACRUM.

Ciborii sacri fur quas poenas incurrat. Vide *verb.* Fur, a num. 75 ad 80, et *verb.* Poena, art. 2, n. 38.

CIRCULI.

Circuli minores sunt ambo tropici, et ambo polares. Vide *verb.* Mundus, n. 149.

Circuli tropici, unde dicti, et cur unus vocetur *Tropicus Cancri*, et alter *Tropicus Capricorni*, n. 150.

Circuli polares, unde dicti, et cur unus vocetur *arcticus*, et alter *antarticus*, n. 151.

Quid de habitantibus sub istis polaribus circulis, n. 152.

Dicti quatuor circuli minores dividunt mundum in quinque partes, seu zonas, quae assignantur, n. 153 ad 156.

CIRCUMCISIO (II, 503).

Circumcisio fuit verum, et proprie dictum sacramentum delevitum culpa originalis, et collativum gratiae ex opere operato. Vide *verb.* Circumcisio, n. 1 et 2.

Hoc tamen non est certum, et a viris theologis, ut plurimum negatur, n. 22.

Circumcisio non solum fuit sacramentum legis scriptae, sed etiam legis naturae; imo circumcisio in lege scripta non fuit aliud sacramentum ab eo, quod erat in lege naturae, sed idem magis determinatum. Vide *verb.* Circumcisio, n. 3 et 4.

In lege naturæ ante circumcisionem fuit a Deo institutum sacramentum aliquod pro justificatione parvulorum, Vide *verb.* Circumcisio, n. 5.

Circumcisio data quadringentis circiter annis ante legem scriptam tunc non nisi genus Abrahæ astringebat, n. 6.

Pro feminis etiam post institutam circumcisionem remansit; et perseveravit sacramentum legis naturæ. Cur circumcisio pro solis masculis, et in membro genitali, n. 7 ad 9.

Circumcisio et baptismus in multis differunt, et in multis conveniunt inter se, et discernuntur, ac objectiones diluantur, quibus originalis impetitur delictio respectu circumcisionis, demumque concluditur circumcisionem, et legis naturæ sacramentum characterem impressisse, n. 10 ad 21.

CIRCUMSTANTIÆ PECCATORUM.

Vide *verb.* Pœnitentiæ sacramentum, art. 2, n. 100 ad 124.

CIVES (II, 513).

Civitas multis modis sumitur, et assignatur, necnon adinvicem conferuntur civitas et urbs, una cum quid oppidum, castrum, villa et villicus. Vide *verb.* Civitas n. 1 ad 15.

Solum illam dici civitatem, quæ habet episcopum, sustinent multi, plurimi autem alii verius, et melius censent ad essentialiam civitatis non requiri neque episcopum, neque cathedralem, n. 17, 18.

Civitas occidens suum episcopum jam consecratum privatur in pœnam dignitate episcopali, n. 19, 20 et 21.

Dicta pœna an procedat solum, quando occisio processit ex facto civitatis, vel etiam quando processit ex odio privato aliquorum civium, n. 22 ad 25.

Cathedralitas ratione occisionis episcopi non amittitur ipso jure, sed sententiam requirit, et si occisio fuit in sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelæ, aut eum non agnoscentem, pœna privationis non incurritur episcopalis dignitatis, ut nec etiam si solum vulneravit, n. 26 ad 31.

Civitas, quæ auxilium, consilium, aut favorem dederit ad occidendum, seu offendendum cardinalem, privatur cathedralitate, et eadem privari etiam potest si conspiret contra sedem apostolicam, vel si tota labatur in hæresim, n. 32 ad 34.

Civitas condemnata ad aratrum non potest amplius edificari absque speciali licentia principis, n. 35 et 36.

Civitas tamen privata cathedralitate propter occisionem proprii episcopi, etc., remanet adhuc civitas quoad privilegia sæcularia; et privata cathedrali propter delictum, non privatur diœcesi, n. 37 et 38.

An privatio civitatis dignitate episcopali ob occisionem episcopi sit perpetua, vel temporalis; et de privatione ob occisionem præpositi, n. 39 ad 41.

Differentia est inter jus civitatis, et jus civilitatis, et quænam ea sit, n. 108 et seqq.

Civitas triplici modo acquiritur; primo per *nativitatem*, secundo de *jure*, tertio per *privilegium*, et undequaque elucidantur, n. 42 ad 46.

Licet ad effectum veræ et naturalis civilitatis requiratur nativitas in loco; tamen si occasionaliter extra sequatur, habetur ac si vere et naturaliter quis natus esset in propria patria, n. 47 et 48.

Originarius, seu oriundus dicitur a nativitate propria seu paterna, et ex jure civili locus originis est, in quo pater natus est, num. 49 et 50.

Et ideo vulgo dicitur, non matris, sed patris spectandam esse originem, num. 115 et 114.

Quomodo id tamen intelligatur, n. 115 et seqq.

Num natus ante cooptionem patris in civium nu-

merum pro cive originario haberi debeat, num. 118 et 119.

Civitas acquiritur etiam per spiritualem nativitatem, et civitas originis non amittitur ob alterius loci incolatum necessarium, vel occasionalem, et hæc acquiritur decenniali habitatione cum animo tamen perpetuo permanendi in tali loco; et domicilium quid sit, et in quo differat ab habitatione, num. 51 ad 56.

Non contrahitur civitas domiciliaria per permanentiam in civitate per decem annos, imo nec per triginta in servitio alicujus domini, num. 57, 58 et 59.

Civilitatem domiciliariam potest quis habere in pluribus locis, et civitas legitime acquisita cum habitatione, et solutione onerum constituit aliquem verum civem, ita ut possit consequi officia civibus debita; nec amittitur per quamdam necessariam, seu occasionalem absentiam; nec sit præjudicium ex possessione bonorum extra territorium, num. 60 ad 64.

Quid requiratur ad domicilii constitutionem, ut civitas domiciliaris comparetur, num. 120.

Et ad hunc effectum an novi domicilii ratio habeatur, si in fraudem mutatio fiat, n. 121.

Civitas privilegiativa generaliter quoad omnes effectus non conceditur, nisi a supremo principe, et datur qualiter possint domini inferiores, n. 65 ad 67.

Civitas privilegiativa concessa per totam civitatem, seu concilium generale, tolli non potest per magistratum particularem, num. 68.

Differentia inter civem per affectionem ex decreto decurionum, et eum, qui habet rescriptum principis, num. 122.

Civis naturalis, et originarius alicujus loci secundum aliquos dicitur, qui natus est etiam casu, et per transitum in tali loco, at verius per alios etiam requiritur, quod ejus pater ibi habeat domicilium constitutum, et hinc consecrarium quoad legatum præbetur, num. 69 ad 71.

Civis originarius, ac naturalis paternæ patriæ dicitur quis, etiamsi natus sit extra patriam occasionaliter, et originarius esse non desinet, qui alibi necessarium vel occasionale domicilium habet, num. 72 et 73.

Civis domiciliarius alicujus loci dicitur, qui ibi, licet aliunde oriundus, jam per decennium habitat cum animo perpetuo ibidem permanendi, et quis talis esse potest plurimum locorum, num. 74 ad 77.

Civis ex privilegio dicitur civis verus et proprius, non minus ac civis originarius, et id transit in filios alibi quoque natos, licet de illis non fuerit facta mentio in concessione, num. 78, 79.

Quamvis princeps per suum privilegium possit creare civem exterum, non potest tamen facere; ut sit originarius, et inde sequentia exhibentur, num. 80 ad 82.

De commodis et oneribus civilitati a jure annexis, num. 125.

Civis ex privilegio quamvis non habitet in civitate, adhuc tamen gaudet beneficio civium quoad immunitatem a solutione vectigalium, et quid si creatus cum onere inhabitandi, et non inhabitet, num. 83 ad 86.

Civium appellatione veniunt etiam nati in suburbis, præcipue in favorabilibus, et materia utriusque conveniente, num. 87 et 88.

Civibus ex privilegio nihil suffragatur privilegium ad effectum successionis, ubi excludantur exteri forenses; secus autem si ad beneficium vocantur soli cives civitatis, at non si Bononiæ, num. 89 ad 91.

Generaliter loquendo beneficia civibus potius, quam exteris conferri debent; imo si fundator legem imposuit, ut beneficium conferatur solis originariis, et non alienigenis, non potest conferri exteris, a num. 92 ad 94.

Beneficium erectum, seu legatum fundatum pro solis civibus debetur tantum natis in civitate, suburbis, vicis, et districtu, et si excludantur expresse cives ex privilegio, isti ad illud non possunt admitti, num. 95 et 96.

Non censentur tamen exclusi cives nati extra civitatem originariam occasionaliter, vel nati in civitate, et alibi necessarium, aut occasionale domicilium habentes, num. 97 et 98.

Beneficium, seu legatum, ad quod vocantur cives naturales, et originarii, debetur solum natis in tali loco, non casu, aut per transitum, sed quando pater ibi domicilium habuit, aut est locus, ubi pater natus est, at in istorum defectum deberetur natis ibi casu, aut per transitum, num. 99 et 100.

Beneficium, seu legatum, ad quod vocantur naturales alicujus loci, potest conferri non solum originariis, seu oriundis; sed etiam per decennium ibidem domicilium habentibus, dummodo cum animo ibi perpetuo commorandi, et si vocantur patricii, potest conferri non solum patriciis originariis, sed etiam patriciis domiciliariis, ac patria duplex observatur, num. 101 ad 103.

An dictis, et similibus dispositionibus est omnimode investiganda voluntas disponentis, idque perpendendum ex verbis ipsius vocantis, et qualitatibus vocatorum, prout exemplariter traditur; et semper præferendi habentes omnes qualitates requisitas a testatore habentibus solum aliquas ex ipsis, num. 104 ad 107.

De modis, quibus amittitur civitas, num. 125.

CLAUSULÆ (II, 537).

CLAUSULÆ COMMUNES.

Etymologia nominis, et clausula quid apud jurisconsultos. Vide *verb.* Clausulæ, art. 1, num. 1, 2.

Clausulas respicientes solemnitates actus notarii potest apponere, num. 3.

Clausulæ in instrumentis, testamentis, etc., appositæ, num. 4 ad 7.

Clausula generalis explicatur per specialem; universalis quidam operetur, num. 8, 9.

Clausulae accessorie adjunctæ contractui simulato, quomodo judicentur, num. 10.

Clausula derogatoria legis in quantum deroget, num. 11.

Apposita in prima commissione an pro repetita in aliis habeatur, num. 12.

Clausulæ in privilegiis appositæ censentur habere clausulam, num. 13.

Clausulæ præservativæ non tribuunt de novo jus, num. 14.

Clausulæ respicientes plura, quæ determinabilia sunt, omnia formaliter definire debent, num. 15.

An executivæ post perfectum contractum appositæ aliquid innovent in principali determinatione, num. 16.

Variae clausulæ afferuntur et illarum explanantur effectus, num. 17 ad 23.

CLAUSULÆ APOSTOLICÆ.

Apostolicæ clausulæ multiplices sunt; usu frequentiores hic afferuntur, et varii illarum expendantur effectus. Vide *verb.* Clausulæ, art. 2, per totum.

CLAUSURA (II, 559).

Quid sanciverit Benedictus XIV circa clausuram monasteriorum quorumque virorum et feminarum regularium. Vide *verb.* Clausura, num. 1 ad 13.

Clausura monialium vigore concilii Tridentini episcopi curæ subijcitur; hujus clausuræ modus et effectus, num. 14, 15.

Causæ ex quibus Pius V egressum e clausura permitti voluit, et alix, num. 16, 17.

Alter effectus clausuræ est, prohibitus quarum-

cunque personarum extranearum ad moniales accessus, nisi obtenta in scriptis licentia, num. 18, 19.

Hanc licentiam dare debet episcopus in casibus necessariis; et qui sint hi casus necessarii, num. 20 ad 22, et num. 26.

Pleraque synodi statuerunt, ne capellanus, seu alius sacerdos quidem ingrediatur eam ecclesiæ partem, ubi moniales psallant, etiam in professionum solemnitatibus, num. 23, 24.

Excipiuntur tamen a prohibitione ingressus personæ necessariae, cum id necessitas exigat, n. 25.

CLAVI CRUCIFIXIONIS CHRISTI (II, 561).

Clavis tribus an quatuor fuerit Christus affixus cruci. Vide *verb.* Clavi crucifixionis Christi, num. 1.

Tribus solummodo clavis Christum fuisse crucifixum, unde invaluit opinio, num. 2.

Sententia probabilior tenet quod quatuor et non tribus fuerit Christus cruci affixus, num. 3.

Afferuntur hujus opinionis auctoritates, num. 4.

CLAVIS.

Clavis tabernaculi a quibus asservari debeat. Vide *verb.* Tabernaculum, num. 1, 2, 4 et 5.

Clavis reliquiarum quibus concedi possit. Vide *verb.* Veneratio sanctorum, num. 87.

CLERICUS (II, 563).

CLERICUS QUOAD EA QUÆ CONCERNUNT EJUS NOMEN, HABITUM, ET TONSURAM.

Clerici nomen, et esse, ac duplex talis nominis adhibito reseratur. Vide *verb.* Clericus, art. 1, num. 1 ad 4.

Clericorum nomine sequioribus sæculis veniebant illi qui litteris operam dabant, e contra laici dicebantur illitterati. Vide *verb.* Clericus, in not. ad num. 1.

Clericorum nomine large, seu generaliter capto in materia favorabili, quinam veniant intelligendi, referuntur singuli, num. 5 ad 18.

Christianus populus divisus in clericos et laicos, clerici autem in duplex genus divisi, num. 71 et seqq.

Clericorum nomine stricte seu specialiter in materia odiosa veniunt duntaxat soli inferiores clerici sæculares, non autem canonici, abbates, alique in dignitate ecclesiastica constituti, nisi secus exprimat, vel aliunde de opposito constet, num. 19 ad 22.

Quomodo olim clerici induti, et de clericali veste plura, num. 83 et seqq.

De tonsura clericorum, ejusque ab ordine facta separatio, num. 79 et seqq.

Habitum, et tonsuram clericalem deferre tenentur clerici in sacris ordinibus constituti, et etiam clerici inferiores, si beneficium ecclesiasticum habeant, sub gravissimis pœnis, num. 23, 24 et 25.

Clerici vero in prima tonsura, aut etiam in minoribus ordinibus constituti, et beneficia ecclesiastica, seu jus ad illa nondum habentes non tenentur deferre habitum, et tonsuram clericalem, nisi causative, quatenus velint gaudere privilegiis clericalibus, num. 26.

Clerici in prima tonsura, aut etiam in minoribus ordinibus constituti non gaudent privilegio fori, nisi habeant aliquam ex tribus conditionibus, quas requirit concilium Tridentinum, quæ hic assignantur, num. 27 et 28.

Qualitas, et forma habitus clericalis licet in jure communi non reperiat in omnibus, et per omnia determinata, et stabilita, habentur tamen tum in jure communi tum in conciliis, tum in constitutionibus pontificiis varia præscripta circa habitum clericorum, et proponuntur; ac inde pro hujus puncti coronide salutaria, ac decorosa dantur monita, num. 29 ad 44.

Tonsura ecclesiastica juxta divum Isidorum ori-